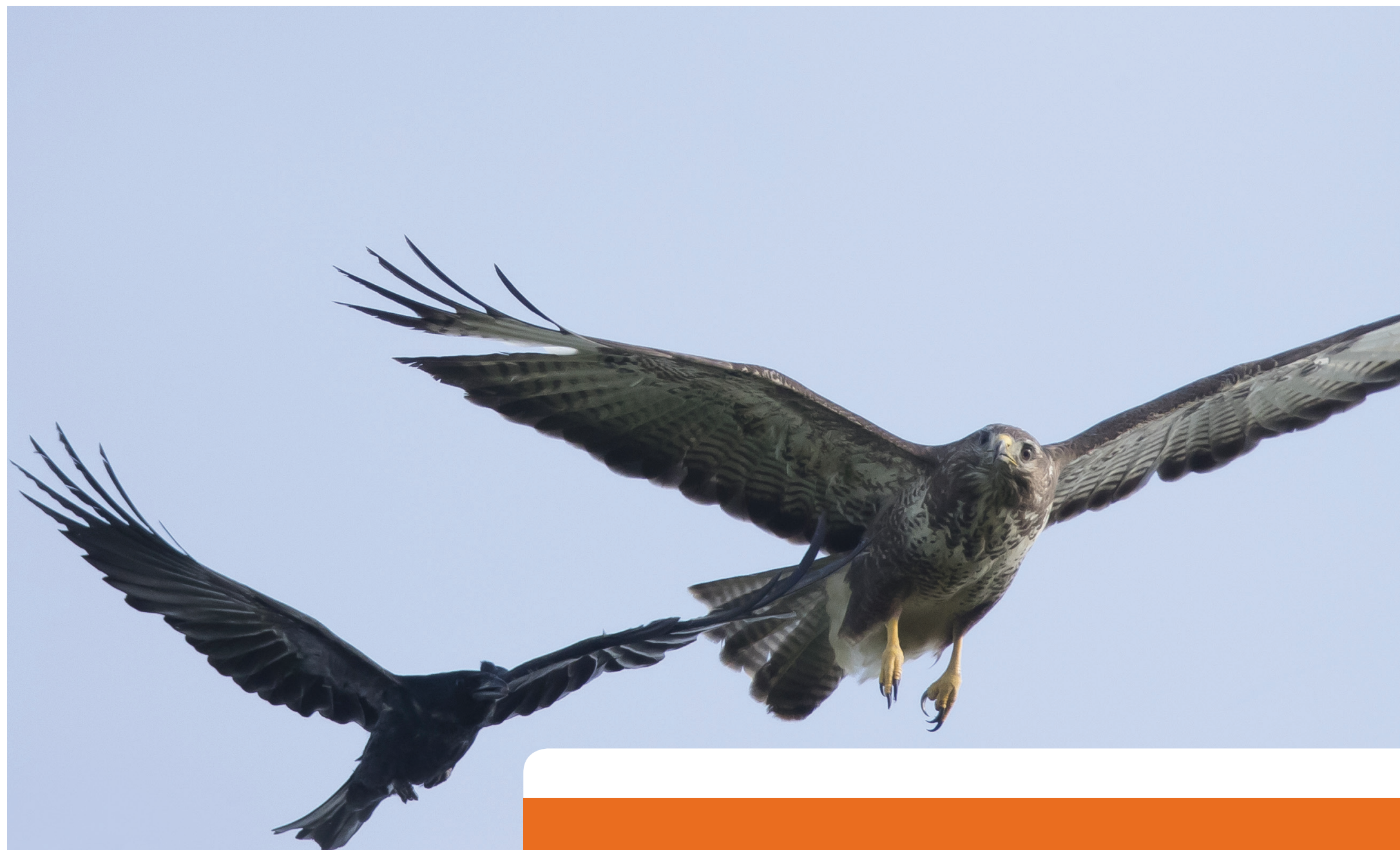

Kennisdocument

Buizerd **Buteo buteo**

Versie 1.0, juli 2017

Leidseveer 2
3511 SB Utrecht

t 085 - 486 22 22
f 085 - 486 22 33

info@bij12.nl

bij12.nl

Dit is een publicatie van BIJ12

Inhoudsopgave

Leeswijzer	2
Inleiding	3
1 De buizerd	6
1.1 Soortkenmerken	6
1.2 Leefwijze	6
1.3 Voedsel	7
1.4 Nestenen, rustplaatsen en (functionele) leefomgeving	7
1.5 Verspreiding en aantalsontwikkeling	9
1.6 Populaties	11
2 Benodigd ecologisch onderzoek	12
2.1 Inleiding	12
2.2 Het aantonen van aanwezigheid of van afwezigheid	12
2.3 Het bepalen van de effecten van de activiteiten	15
3 Mogelijke maatregelen ten gunste van de buizerd	20
3.1 Werken buiten kwetsbare perioden	20
3.2 Verbeteren habitat in bestaand leefgebied	22
3.3 Faseren activiteiten in ruimte en tijd	23
3.4 Aanpassen werkzaamheden of werkwijze rond nestboom	24
3.5 Inschakelen buizerddeskundige	24
3.6 Opstellen ecologisch werkprotocol	25
4 Activiteiten: effecten en te nemen maatregelen	26
4.1 Effecten van verschillende typen activiteiten	26
4.2 In aanmerking komende maatregelen bij verschillende typen activiteiten	26
5 Bronnen	29
Colofon	30
BIJLAGE 1 Wet natuurbescherming	31
BIJLAGE 2 Jaarrond beschermde nesten	36

Leeswijzer

Dit document is opgebouwd uit vier hoofdstukken die los van elkaar, maar ook in samenhang met elkaar te lezen zijn. Het is niet noodzakelijk om dit document van voor tot achter door te lezen. Elk hoofdstuk heeft zijn eigen ingang. Afhankelijk van uw primaire vraag kunt u direct door naar één van deze vier hoofdstukken en zo nodig kunt u teruggrijpen op één van de andere hoofdstukken.

Hoofdstuk 1: ecologische informatie

Wilt u meer weten over de buizerd zelf dan kunt u inhoudelijke ecologische informatie over de buizerd vinden in hoofdstuk 1. Hier vindt u bijvoorbeeld informatie over het type gebied waarin zich buizerds kunnen bevinden en over hun verblijfplaatsen.

Hoofdstuk 2: ecologisch onderzoek

Bent u vooral geïnteresseerd in welke gegevens u moet hebben en welk ecologisch onderzoek u wanneer moet uitvoeren om soepel de vereisten vanuit de soortbescherming in de natuurwetgeving te doorlopen, dan start u met hoofdstuk 2. Hier staat bijvoorbeeld beschreven op welke wijzen u de aan- of afwezigheid van buizerds kunt aantonen en hoe u kunt aantonen dat de functionaliteit van een nest of rustplaats van de buizerd al dan niet behouden blijft.

Hoofdstuk 3: maatregelen

Hoofdstuk 3 geeft voorbeelden van maatregelen ten gunste van de buizerd die u bij uw activiteiten kunt nemen. Het nemen van één of meer van deze maatregelen stelt u in staat om negatieve effecten van uw activiteiten op de buizerd geheel of zoveel mogelijk te voorkomen. Hiermee kunt u mogelijk een overtreding voorkomen. In het geval dat een overtreding niet te voorkomen valt, kunnen dit maatregelen zijn die genomen moeten worden om in aanmerking te komen voor een ontheffing. De provincie waar u voornemens bent de activiteit te ontplooiën, beoordeelt of deze maatregelen afdoende zijn.

Hoofdstuk 4: activiteiten, effecten en te nemen maatregelen

Hoofdstuk 4 heeft als ingang een aantal veel voorkomende activiteiten met een mogelijk negatief effect op de buizerd. Daaraan zijn in de vorm van een matrix een aantal te nemen maatregelen ten gunste van de buizerd gekoppeld. Niet alle activiteiten zullen effecten hebben op buizerds. Voor de meest voorkomende activiteiten staat hier indicatief aangegeven welke maatregelen ten gunste van de buizerd in aanmerking kunnen komen om de negatieve effecten te doen verminderen of op te heffen.

Het juridisch kader voor de bescherming van de buizerd is vastgelegd in artikelen 3.1 tot en met 3.4 van de Wet natuurbescherming (bijlage 1). Dit kader is door de nationale wetgever uitgewerkt in het Besluit natuurbescherming en de Regeling natuurbescherming. Dat kader staat nader beschreven in een afzonderlijk document: het Juridisch Kader horende bij de kennisdocumenten. Op provinciaal niveau kunnen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten binnen dit kader beleidskeuzes maken. Deze beleidskeuzes zijn niet beschreven in het Juridisch Kader behorende bij de kennisdocumenten. De provinciale beleidskeuzes vormen samen met het juridisch kader en het kennisdocument het beoordelingskader voor de provincie bij een ontheffingsaanvraag.

Inleiding

Waarom een kennisdocument

De buizerd is een beschermd inheemse diersoort als bedoeld in artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming op basis van het feit dat de soort onder artikel 1 van de Vogelrichtlijn valt. Bovendien is het een soort als bedoeld in artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming omdat de buizerd vermeld staat in bijlage II van de Conventie van Bern. De buizerd staat vermeld op de lijst met vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn (RVO, 2009). Op deze lijst vallen de buizerdnesten onder categorie 4 van vogelnesten; “Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen” (zie bijlage 2). De buizerd staat niet vermeld op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels (2004).

De Wet natuurbescherming bevat een aantal verboden handelingen die van toepassing zijn op alle inheemse vogels. De wet verbiedt onder andere:

1. het opzettelijk doden of vangen van vogels (artikel 3.1 lid 1);
2. het opzettelijk vernielen of beschadigen van nesten, rustplaatsen en eieren van vogels, of het wegnemen van nesten (artikel 3.1 lid 2);
3. het rapen en onder zich hebben van eieren van vogels (artikel 3.1 lid 3);
4. het opzettelijk storen van vogels (artikel 3.1 lid 4);
5. het bezit, het vervoer en de handel in vogels, dood of levend, dan wel delen of producten daarvan (artikel 3.2).

Op grond van art 3.5 van de Wet natuurbescherming is het tevens verboden de buizerd opzettelijk te verstoren. In geval van overtreding van deze verboden bestaat er voor het bevoegd gezag een beginselplicht tot handhaving. Dat kan leiden tot bestuursrechtelijke maatregelen in de vorm van een last onder bestuursdwang, een last onder dwangsom of een BSBm (Bestuurlijke strafbeschikking milieu). Overtreding van deze verboden is bovendien een economisch delict en kan leiden tot strafrechtelijke vervolging.

De wet voorziet in een algemene bevoegdheid voor de bevoegde gezagen (de provincies en in sommige gevallen het Ministerie van Economische Zaken) om onder voorwaarden een ontheffing of vrijstelling te verlenen van de verboden (artikel 3.3 en 3.8).

Wat staat erin?

Een kennisdocument geeft voor een soort een overzicht van vaak in aanmerking komende maatregelen die genomen kunnen worden als deze beschermde soort aanwezig is in of nabij een gebied waar de ruimtelijke activiteiten plaats gaan vinden. Dergelijke maatregelen voorkomen of verminderen negatieve effecten op de soort als gevolg van die voorgenomen activiteiten. Verder beschrijft het document de kenmerkende ecologische aspecten en de wijze waarop de aanwezigheid (of de afwezigheid) van de soort kan worden aangetoond.

Dit kennisdocument buizerd 2017 vervangt de soortenstandaard buizerd uit 2014 die nog door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken was opgesteld. Aanpassing van de soortenstandaard was nodig vanwege de invoering van de nieuwe Wet Natuurbescherming die per 1 januari 2017 in werking is getreden. Onder deze nieuwe wet komt de bevoegdheid voor het verlenen van ontheffingen en vrijstellingen namelijk voor het overgrote deel bij de provincies te liggen. In enkele situaties waarbij nationale belangen in het geding zijn, blijft

het Ministerie van Economische Zaken bevoegd gezag. Voorbeelden hiervan zijn het aanleggen of aanpassen van de hoofdinfrastructuur zoals snelwegen hoofdspoor en waterwegen, maar ook de hoofd infrastructuur die nodig is om gas en elektriciteit te transporteren.

In het kader van de decentralisatie van het bevoegd gezag krijgen de provincies meer vrijheid voor de invulling van hun eigen natuurbeleid waaronder de bescherming van planten- en diersoorten. Door de decentralisatie is er dus geen sprake meer van één landelijk soortenbeleid en stopt RVO.nl met het beheren van de soortenstandaards. Omdat de soortenstandaards veel nuttige informatie bevatten en een belangrijk hulpmiddel zijn bij het bepalen van de effecten van een ingreep op een soort en met welke maatregelen deze effecten kunnen worden verminderd of voorkomen, hebben de provincies gezamenlijk besloten de kennis van de soortenstandaards over te willen houden. Daartoe heeft BIJ12 opdracht gekregen van het Interprovinciaal Overleg (IPO) het beheer van de soortenstandaards over te nemen.

In het kader van deze overname is het uiterlijk van de soortenstandaard aangepast naar een BIJ12-format, de naam soortenstandaard gewijzigd in kennisdocument en zijn beleidskeuzes uit de documenten verwijderd. Dat laatste was nodig vanwege de decentralisatie van het bevoegd gezag en de vrijheid die iedere Provincie heeft met de invulling van haar eigen natuurbeleid. Daarmee is het voor u liggende document een algemeen kennisdocument geworden waarin beleidsneutrale informatie staat over de soort. Zowel de provincies als RVO.nl hebben input geleverd bij de omvorming van de soortenstandaard tot kennisdocument. De opbouw van het kennisdocument is gelijk gebleven aan die van de soortenstandaard. Voor juridische aspecten wordt verwezen naar het juridisch kader behorende bij de kennisdocumenten en naar de websites van de diverse provincies alwaar de beleidsregels en verordeningen zijn te vinden ten aanzien van ontheffingen en vrijstellingen.

Wat kunnen de twee hoofddoelgroepen ermee?

Initiatiefnemers

Een initiatiefnemer, of diens ecologisch adviseur, kan deze informatie -in combinatie met andere informatie- gebruiken bij het invulling geven aan onder andere het zorgvuldig handelen, de zorgplicht, het onderbouwen van maatregelen voor een ontheffingsaanvraag, het voorkomen van een overtreding, het behoud van de functionaliteit van nesten en rustplaatsen en zo bijdragen aan het behoud van een goede staat van instandhouding van de betreffende soort. Tevens kan deze informatie bijdragen aan het verkrijgen van inzicht in de benodigde onderzoeks- en uitvoeringsinspanning om aan deze doelen te kunnen voldoen.

In het geval dat er maatregelen worden uitgevoerd waardoor er geen overtreding op treedt, is er geen ontheffing van het bevoegd gezag noodzakelijk. Het is de keuze en verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer zelf om deze maatregelen te formuleren en uit te voeren ter voorkoming van een overtreding. Indien er wel een verbodsbepaling wordt overtreden, dient er altijd een ontheffingsaanvraag te worden ingediend.

Bevoegde gezagen

Het bevoegde gezag dat moet oordelen over ontheffingsverzoeken of afgifte van een verklaring van geen bedenkingen of betrokken is bij handhaving, kan informatie uit het kennisdocument gebruiken bij haar beoordeling.

De informatie is generiek van aard en het is de verantwoordelijkheid van de aanvrager hoe hij deze informatie gebruikt in een concreet geval. Vaak is immers meer informatie nodig over de betreffende activiteit en over de aanwezigheid van beschermde soorten in het plangebied (werklocatie), om vast

te kunnen stellen welke maatregelen in een concreet geval nodig zijn. Ook de aard van de activiteit, de duur van het effect en het schaalniveau waarop de activiteit wordt uitgevoerd, kunnen van invloed zijn op de omvang van de schadelijke effecten die de activiteit kan hebben op beschermde dieren en planten en de beoordeling of daarmee verbodsbepalingen van de natuurwetgeving worden overtreden. Het kennisdocument vormt een hulpmiddel en sluit andere maatregelen en methoden niet uit mits die door een deskundige op het gebied van de soort worden onderbouwd. Het kennisdocument kan alleen worden gebruikt in combinatie met het juridisch kader behorende bij de kennisdocumenten en het provinciespecifieke beleid ten aanzien van ontheffingen en vrijstellingen.

Samenhang met andere instrumenten

Het kennisdocument werkt op deze wijze nader uit wat getoond wordt in de maatregelenindicator soorten (<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicatormaatregelen.aspx?subj=soorten>). Deze indicator is een internetapplicatie die snel een eerste inzicht verstrekt in mogelijke maatregelen. De maatregelen zijn gebaseerd op de activiteiten zoals deze in de WABO (per 2019 de omgevingswet) en waterwet worden onderscheiden.

Vragen of reageren

Bij het ontwikkelen en actueel houden van de kennisdocumenten, gecoördineerd vanuit BIJ12, wordt gebruik gemaakt van de ecologische en juridische expertise van verschillende deskundigen. Ondanks de zorgvuldige wijze waarop de voormalige soortenstandaards en huidige kennisdocumenten zijn samengesteld, zullen zich in de praktijk toch nieuwe situaties voordoen, zullen andere ervaringen worden opgedaan of worden er andere oplossingen aangereikt. Deze informatie en de ervaringen met het gebruik van de kennisdocumenten nemen we graag mee voor een volgende versie van dit kennisdocument. Heeft u verbeter suggesties of aanvullende informatie? Stuur ons een e-mail naar info@bij12.nl. Heeft u specifieke inhoudelijke vragen met betrekking tot de uitvoering van de wet of beoordeling van een aanvraag, dan dient u contact op te nemen met de desbetreffende provincie en in enkele situaties met RVO.

1 De buizerd

1.1 Soortkenmerken

De buizerd is 46 tot 58 centimeter lang en het mannetje weegt gemiddeld 690 gram. Het vrouwtje weegt gemiddeld 950 gram, met een maximum van circa 1360 gram. De spanwijdte is 110 tot 140 centimeter. Het verenkleed van adulten is zeer variabel, gewoonlijk met donkerbruine bovendelen en wit en bruin gevlekte en gestreepte ondervleugels. Er zijn echter ook vogels met een verenkleed dat vrijwel geheel wit is.

In de vlucht is de buizerd te herkennen aan de brede, hoekige vleugels, de korte hals en de gespreide, korte staart. In de vlucht slaat de buizerd niet voortdurend met de vleugels, maar wisselt af met glijvluchten. Tijdens de vlucht laat de buizerd soms een luide miauwende roep horen.

Gemiddeld wordt de buizerd niet ouder dan 4 jaar, maar er is een geringd exemplaar bekend die 18 jaar oud is geworden. De eerste winter sneuvelt circa 50% van de juvenielen; de kans dat ze lang leven neemt flink toe na deze periode. Van de meeste broedparen zijn beide individuen ouder dan twee jaar.

1.2 Leefwijze

De buizerd broedt in grote delen van Europa; in het grootste deel van Europa komt de nominaatvorm B. b. buteo voor. Deze nominaatvorm is deeltrekker en hoe noordelijker de populatie, hoe groter het aandeel trekvogels en des te zuidelijker ze trekken. Nederlandse buizerds zijn standvogel, maar afhankelijk van het voedselaanbod komen seizoensverplaatsingen voor. Daarbij blijft wel één van de partners min of meer in het territorium. Een klein deel van de jonge vogels is tot in Midden-Frankrijk teruggemeld.

De buizerd jaagt vaak vanuit standjacht: zittend op een paal, tak en dergelijke, vaak geduldig wachtend. Soms jaagt hij ook tijdens zweefvlucht, biddend of lopend op de grond. Het voedsel wordt gevonden in een gevarieerd gebied: bossen, open plekken, weilanden en akkers. Maar ze foerageren ook langs (snel) wegen, in de duinen en op industrieterreinen. De bermen langs wegen herbergen veelal meer muizen dan het omringende landschap.

Het nest wordt van februari tot en met augustus gebruikt. In februari wordt begonnen met de nestbouw. Het nest is gevoerd met kleine twijgen, varens, gras en mos. In de periode maart tot en met juli zijn er eieren of jongen in het nest aanwezig. Ze broeden gedurende een 30 à 35 dagen op 2 à 3 eieren die vanaf omstreeks 15 maart worden gelegd. De jongen komen vanaf omstreeks 12 april uit het ei en blijven daarna nog ongeveer 40 à 49 dagen op het nest.

Het vrouwtje broedt alleen, maar wordt soms door het mannetje afgelost. Buiten het broedseizoen wordt het nest niet gebruikt. In beginsel wordt één legsel per jaar geproduceerd; echter als het legsel mislukt in het vroege voorjaar is een vervolglegsel mogelijk. Of er sprake is van paartrouwheid bij de buizerd is niet bekend. Buiten de broedtijd leeft de buizerd solitair.

Zeer incidenteel kunnen sommige buizerds in het broedseizoen agressief zijn en mensen aanvallen; dit gedrag wordt toegeschreven aan fysieke veranderingen die in de habitat hebben plaatsgevonden, zoals dunningen van het bos.

1.3 Voedsel

Een buizerd pakt prooien die in het gebied leven. Over het algemeen zijn muizen en andere kleine knaagdieren de dominante voedselbron en in goede muizenjaren kunnen die dan tussen de 70 en 98% van het voedsel uitmaken. Zijn deze niet toereikend, dan worden ook andere kleine zoogdieren, zoals konijnen, mollen, jonge hazen, eekhoorns en ratten gegeten, maar ook vogels, reptielen, amfibieën, grote insecten en ongewervelden (regenwormen). De buizerd is tevens aaseter en wordt om die reden ook veelvuldig in de buurt van wegen en spoorlijnen waargenomen.

1.4 Nesten, rustplaatsen en (functionele) leefomgeving

Habitat

De buizerd geeft de voorkeur aan afwisselend landschap, waar bossen afgewisseld worden door open terrein en waar weilanden en houtwallen of andere houtopstanden te vinden zijn. Buizerds komen ook voor in en nabij stedelijke omgevingen, zoals bijvoorbeeld in grote parken; voorwaarde is wel dat de vogels rust krijgen. De buizerd houdt zich in het algemeen op in de randzones van bossen. Grote, dichte bossen met weinig open plekken worden over het algemeen gemedend. Verspreiding in grotere boscomplexen van meer dan 500 hectare wordt gewoonlijk sterk bepaald door de randlengte en de randvorm van het boscomplex.

Verblijfplaatsen en functionele leefomgeving

De buizerd maakt in verreweg de meeste gevallen gebruik van bestaande nesten en kraaiennesten die vervolgens verder uitgebouwd worden tot een plat, omvangrijk nest (horst). Bij uitzondering kan de buizerd ook eventueel zelf een nest bouwen. De nesten van de buizerd bevinden zich in oude naald- of loofbomen: een eik, wilg, zwarte els, lariks of grove den. In laag Nederland worden ook vaak populieren gebruikt om een nest in te maken. Het nest bevindt zich in een hoge boom, gewoonlijk in een boom op een hoogte vanaf 6 meter tot 27 meter: grofweg tussen de 1/3 en 2/3 van de boomhoogte. Meestal bevindt het nest zich direct langs de stam, soms op een zijtak, maar in het algemeen niet in een boomtop, uitgezonderd in grove dennen. Soms wordt ook in een meidoorn gebroed. Bij uitzondering kan het nest ook op ongebruikelijke locaties zijn, zoals bijvoorbeeld in hoogspanningsmasten of in open gebieden op de grond. Kunstmatige alternatieve broedgelegenheden zoals kunstnesten worden door de buizerd niet of zelden gebruikt.

Meestal zijn in een territorium 2 of 3 horsten aanwezig, die in de loop der jaren rouleren qua gebruik. De buizerds zijn in belangrijke mate trouw aan nesten van voorafgaande jaren, zeker als dat succesvol was geweest. Het nest wordt dan steeds verder uitgebouwd, totdat het nest na meerdere jaren gebruikt te zijn ongeschikt wordt door de aanwezigheid van parasieten, mijten, luisvliegen en teken. Buizerds blijken, als dat noodzakelijk is, in staat om zelf een nest te bouwen, maar ze hebben een voorkeur om in het territorium de fundamenten van oude nesten van andere vogels zoals kraaiennesten en nesten van de blauwe reiger te benutten die dan herbouwd worden.

De meeste nesten bevinden zich gewoonlijk in de randen van het bos, in plaats van homogeen verspreid over het hele bos. Plaatselijk kan de afstand tot het nest van een buurpaar erg klein zijn (<200 meter). De buizerd is geen koloniebroeder.

Alhoewel de buizerd dus wel wat flexibel is ten aanzien van keuze en het benutten van alternatieve nesten, geldt voor het opzettelijk wegnemen van nesten dat dit een overtreding betekent van artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming.

De functionele leefomgeving van een nest en van een rustplaats is de omgeving van die plaatsen die nodig is om ze als zodanig te laten functioneren. Een nest kan alleen dan succesvol functioneren als zodanig, als er voldoende habitat van voldoende kwaliteit aanwezig is om te kunnen voortplanten. Het hele proces van paren, eieren leggen tot en met het opgroeien van de jongen moet er plaats kunnen vinden. Binnen het uitgestrekte activiteitsgebied van een buizerdpaar wordt het terrein gebruikt als broedterritorium en jachtterritorium:

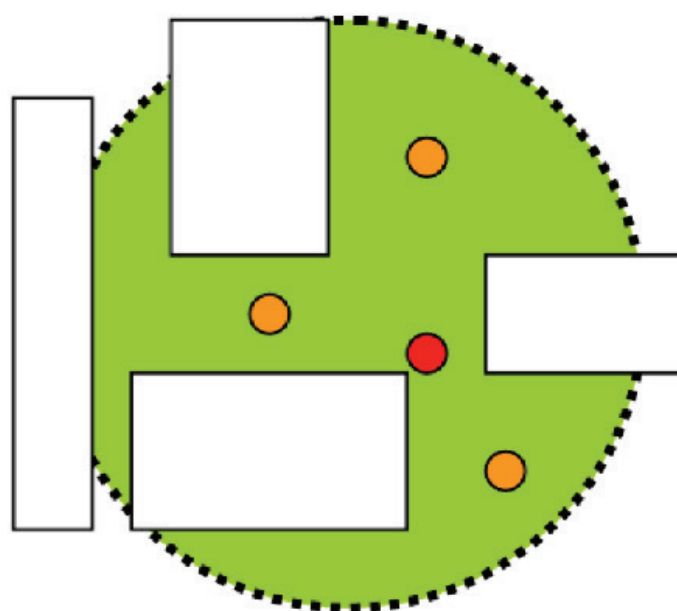
- Broedterritorium:
 - Zitposten en het nest.
 - Een zone rondom de zitposten en het nest van enkele m2 tot een grootte van 1 hectare.
- Jachtterritorium:
 - Een zone rondom het nest tot enkele kilometers.

De functionele leefomgeving van een nest bestaat idealiter uit de volgende onderdelen:

- Afwisselende landschappen, met bomen, bosjes en open stukken. In dichte bossen zijn de dichtheden aan buizerds laag.
- Grote, dikke bomen die stevig genoeg zijn om het nest te kunnen dragen.
- Open gebieden waar gejaagd kan worden en genoeg voedsel te vinden is binnen een straal van enkele kilometers van het nest.
- Rustige, bomenrijke omgeving.

Dit alles moet dichtbij elkaar liggen, bij voorkeur binnen enkele kilometers rond de plek waar gebroed wordt. De percelen binnen dit territorium die niet of nauwelijks worden gebruikt, horen niet tot de functionele leefomgeving, onder andere omdat er geen of weinig voedsel is (figuur 1).

Figuur 1: Schematische voorstelling van het functionele leefgebied dat hoort bij de voortplantingsplaats (rood), en van de overige nestplaatsen (oranje) van de buizerd. In het territorium (groen) zijn onderdelen van het landschap niet geschikt als bijvoorbeeld foerageergebied (witte delen). Ze horen daarom niet tot het functionele leefgebied.

Migratie

Migratie is de seizoensgebonden beweging heen en terug tussen delen van het leefgebied. De buizerd volgt geen specifieke migratieroutes om van bijvoorbeeld de nestplaats naar het foerageergebied te gaan. Wel kan de buizerd vaste aan- en afvliegroutes van het nest volgen. Op warme dagen is de buizerd vaak hoog in de lucht te zien, waar de vogel in cirkels op de opstijgende warme lucht zweeft. In de winter worden voedselarme gebieden, zoals op de Veluwe, dikwijls verlaten en wordt overwinterd in de rivierkleigebieden (voornamelijk agrarische gronden).

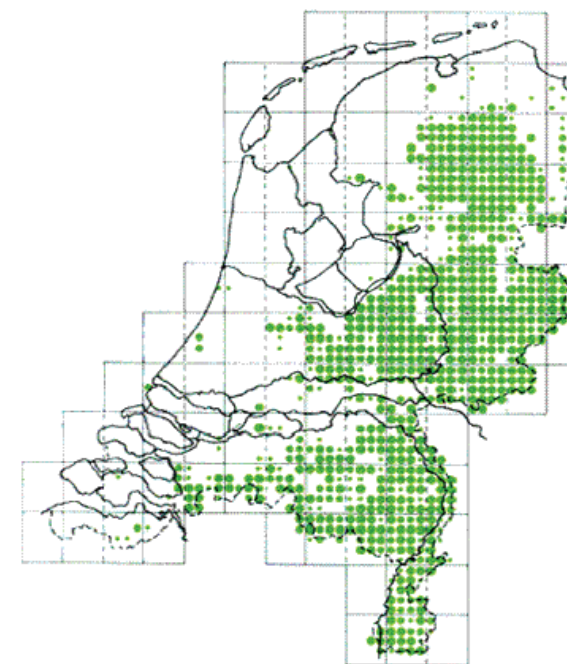
Dispersie

Dispersie is de ongerichte verspreiding of uitzwerven van een individu dat op zoek is naar een vestigingsplaats. Vaak betreft het juvenielen of sub-adulten die als ze zelfstandig zijn geworden op zoek zijn naar een nieuw leefgebied, maar dispersie kan ook optreden bij volwassen dieren. Jonge buizerds verblijven na het uitvliegen nog enige tijd in de buurt van het nest en gaan dan zwerven. De dispersieafstand bedraagt circa 50 kilometer. Buizerds zijn opportunistisch en zijn in staat om nieuwe locaties snel te bezetten, mits de nestbomen groot genoeg zijn en er voldoende voedselaanbod is.

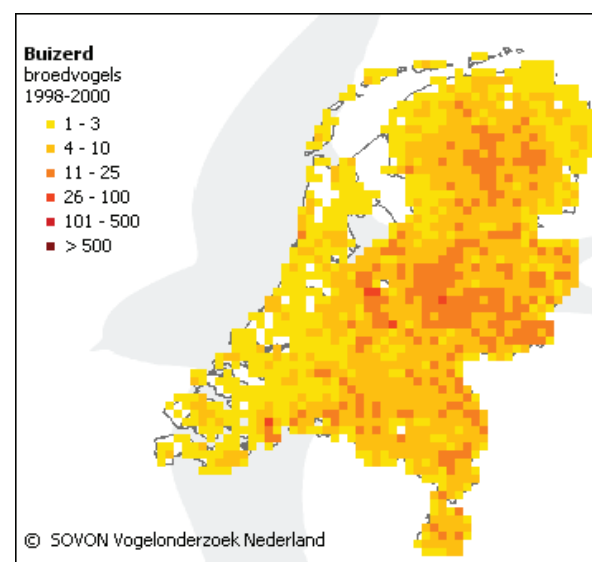
1.5 Verspreiding en aantalsontwikkeling

Buizerds worden nagenoeg overal in Nederland aangetroffen waar geschikt broed- en foerageergebied aanwezig is. De laagste dichtheden worden gevonden in overheersend open gebieden waar weinig tot geen bosgebieden aanwezig zijn. De hoogste dichtheden worden aangetroffen op de hogere zandgronden.

Figuur 2: Verspreiding van de Buizerd in 1979, Atlas van de Nederlandse broedvogels, 1979 (SOVON & CBS).

Figuur 3: Verspreiding en relatieve dichtheid van de Buizerd in Nederland in de periode 1998-2000 (bron: Atlas van de Nederlandse Broedvogels 2002, www.sovon.nl).

De kaarten uit figuur 2 en 3 geven een indicatie van de mogelijke aanwezigheid van buizerds in een bepaald gebied. De buizerd is de meest voorkomende roofvogel van Nederland. De buizerd is in de periode 1980-2000 met een opmerkelijke opmars bezig geweest (figuur 2 en figuur 3). Van een schuwe, zeldzame bosbewoner uit het oosten van het land veranderde deze roofvogel in een alledaagse verschijning in heel Nederland, waarbij de buizerd zich heeft ontpopt als een cultuurvolger. De soort lijkt minder schuw dan vroeger en laat zich niet zo makkelijk meer verjagen door menselijke aanwezigheid. Het aantal buizerds is de laatste decennia sterk toegenomen. Broedden er in 1975 nog 2000-2.500 paren in Nederland, in 2000 was dat aantal toegenomen tot ongeveer 8.000 tot 10.000 paren. Vooral in de periode tussen 1990 en 2005 was sprake van een significante toename (<5% per jaar) van broedparen (figuur 4).

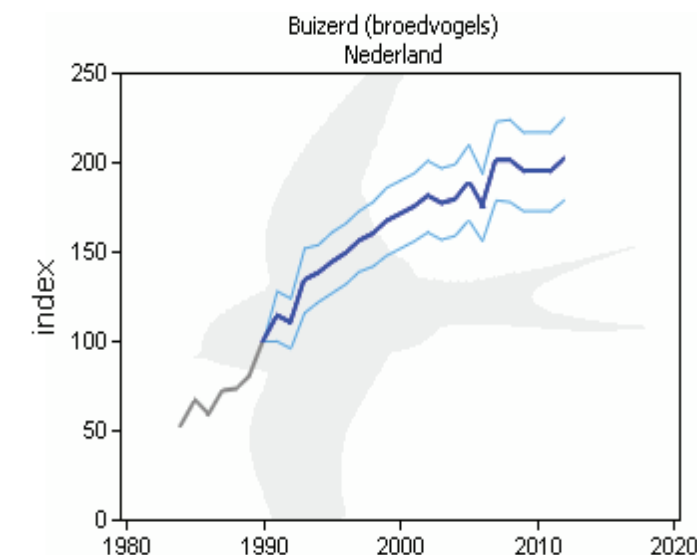
Om de verspreiding van vogels te volgen, is Nederland door biologen ingedeeld in ongeveer 1650 hokken van vijf bij vijf kilometer. Midden jaren zeventig waren er in 630 van de 1650 5x5 kilometer hokken één of meer buizerdnesten aanwezig. Er waren toen 1650 broedgevallen, vijftien jaar later, rond 1990, waren er al ruim 5.000 broedparen in bijna 960 hokken. In 2000 was het aantal broedparen opgelopen tot tegen de tienduizend in 1317 vijf-kilometerhokken.

Anno 2011 lijkt de trend meer stabiliserend van aard te zijn. Echter, er is sprake van grote regionale verschillen. Over het algemeen nemen de aantallen in laag Nederland nog steeds toe (met uitzondering van Flevoland, waar deze afneemt) en in hoog Nederland blijft het aantal broedparen stabiel en/of neemt af.

De toename in Nederland vanaf 1975 heeft twee oorzaken. In de periode voor 1990 heeft de buizerd veel te lijden gehad onder het vergiftigen van aas door mensen. Hoewel dit minder is geworden de laatste jaren, worden wel in toenemende mate nesten van buizerds verstoord. Tevens heeft het verbod op gebruik van zeer schadelijke herbiciden en pesticiden gezorgd voor verminderde accumulatie van gif in de voedselketen. De muizenstand is daardoor een stuk gezonder geworden. Juist buizerds zijn erg gevoelig voor gifgebruik omdat ze veel muizen en aas eten. Dieren die door vergiftiging zijn gestorven worden dus gegeten en de toxinen komen zo in het vogellichaam terecht, waar het gif cumuleert doordat

het niet afgebroken wordt. Uiteindelijk werden veel buizerds onvruchtbaar of legden eieren met een te dunne eischaal, waardoor het broedsucces te laag was om de populatie in stand te houden. Toen DDT werd verboden, nam de buizerd tot eind jaren zeventig zijn oorspronkelijke verspreidingsgebied weer in. Daarna rukte de soort op richting westen. De toename van de oppervlakte bos en bosjes en minder jacht en vervolging gekoppeld aan de gifvermindering heeft voor de toename gezorgd.

Figuur 4: Ontwikkeling van het aantal broedvogels van de buizerd. Vanaf 1990 is er sprake van een significante toename (Bron: Broedvogel Monitoring Project www.sovon.nl).

In Nederland overwinteren ook veel exemplaren die in noordelijker streken broeden.

1.6 Populaties

Buizerds zijn solitair territoriaal en komen alleen in het broedseizoen paargewijs voor. Er zijn geen aanwijzingen dat er sprake is van een netwerkpopulatie.

Buizerds broeden gewoonlijk voor het eerst op een leeftijd van 2-3 jaar, maar kan al op een leeftijd van één jaar broeden, zij het dan weinig succesvol. De reproductiviteit is van jaar tot jaar sterk afhankelijk van het voedselaanbod, vooral van de aantallen woelmuizen en andere knaagdieren, en kan lokaal sterk variëren. Het broedsucces varieert van 0 tot 5 jongen per broedend paar, gemiddeld 0,42 tot 2,13 jongen. In de regel is het broedsucces in parkachtige delen in stedelijke omgevingen laag.

2 Benodigd ecologisch onderzoek

2.1 Inleiding

Om te weten of er sprake is of kan zijn van een overtreding van één of meer van de verbodsbepalingen van de soortbescherming in de natuurwetgeving is het nodig om onderzoek te doen. Hoeveel en welk onderzoek nodig is, is afhankelijk van de uit te voeren activiteiten en de effecten die gaan optreden op beschermde natuurwaarden. U kunt hierbij mede gebruik maken van de effectenindicator soorten waarbij gegevens van de Nationale Databank Flora en Fauna NDFF worden gebruikt (<https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicatorsoorten2016.aspx?subj=soorten>). Er moet een goede documentatie zijn van wanneer, hoe en door wie het onderzoek uitgevoerd is, en wat de resultaten ervan zijn. Deze documentatie is altijd van belang, ongeacht of er uiteindelijk wel of niet een aanvraag voor een ontheffing of verklaring van geen bedenkingen wordt gedaan.

In paragraaf 2.2 wordt beschreven op welke wijze de aan- of afwezigheid van buizerds kan worden bepaald. Ook staat hierop welke wijze bepaald kan worden welke functies het gebied voor de buizerd vervuld en hoe bepaald kan worden hoe groot de populatie ter plekke is. In paragraaf 2.3 staat beschreven hoe de effecten op de buizerd bepaald kunnen worden.

Het bevoegd gezag beoordeelt bij een ontheffingsaanvraag of door een initiatief de gunstige staat van instandhouding van de soort in het geding komt en of de meest bevredigende oplossing is gekozen. Zie ook het juridisch kader dat bij de kennisdocumenten hoort.

2.2 Het aantonen van aanwezigheid of van afwezigheid

Allereerst zal onderzocht moeten worden of in of nabij het gebied waar de activiteiten plaats gaan vinden buizerds aanwezig zijn. Als op basis van de best beschikbare verspreidingsgegevens duidelijk is dat aanwezigheid van een soort niet te verwachten valt, kan van nader onderzoek worden afgezien. Bij twijfel dient een Quick-scan plaats te vinden. Indien hieruit blijkt dat een soort redelijkerwijs aanwezig kan zijn, is een nader inventarisatieonderzoek nodig. Het inventarisatieonderzoek kan niet in alle maanden van het jaar even effectief plaatsvinden. Ook moet er rekening gehouden worden met de doorlooptijd van een aanvraag tot ontheffing en met de tijd die nodig is voor het vooraf uitvoeren van maatregelen ten gunste van de buizerd. Het onderzoek moet daarom tijdig voor de aanvang van de activiteiten gestart worden. Het onderzoek moet worden uitgevoerd door een deskundige met aantoonbare ervaring in het inventariseren van buizerds.

2.2.1 Het gebruik van bestaande gegevens en uitvoeren Quick-scan (verkennende inventarisatie)

Er kan gebruik gemaakt worden van al beschikbare verspreidingsgegevens van buizerds, zoals beschikbare inventarisaties, het nestkaartenproject van Sovon in samenwerking met Werkgroep Roofvogels Nederland, gegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en provinciale verspreidingsatlassen. De bestaande gegevens moeten van voldoende kwaliteit zijn om ze te kunnen gebruiken om de aanwezigheid of afwezigheid van exemplaren of van nesten en rustplaatsen van de buizerd aan te tonen. Met de beschikbare gegevens moet het ook mogelijk zijn om een indicatie van de grootte van de aanwezige populatie van de buizerd te krijgen. Met het raadplegen van alleen de NDFF en Waarneming.nl kan geen afwezigheid van de buizerd worden vastgesteld.

De gegevens moeten het gehele gebied waar de activiteiten plaats gaan vinden, samen met de relevante omgeving, dekken. De inventarisaties moeten op een goede manier zijn uitgevoerd in de juiste periode van het jaar. De onderzoeksgegevens moeten representatief zijn voor de periode waarin het initiatief wordt uitgevoerd. Het bevoegd gezag kan nadere eisen stellen aan de leeftijd van de gegevens en de benodigde onderzoeksinspanning. Daar kan het gegeven of een activiteit plaats vindt in een weinig veranderlijke of een dynamische omgeving een rol in spelen.

Een quick-scan (verkennende inventarisatie) kan in beeld brengen of er in of nabij het gebied waar de activiteiten plaats gaan vinden buizerds aanwezig of mogelijk aanwezig zijn. Voor een quick-scan is het veelal genoeg om gebruik te maken van bestaande gegevens in combinatie met een eerste veldbezoek waar gelet wordt op potentieel aanwezig habitat en (oude) nesten voor de buizerd. Aan de hand van dit vooronderzoek (met een checklijst) kan de potentiële aanwezigheid van de buizerd en functies van het plangebied worden ingeschat. Met dit vooronderzoek kan de onderzoeksopzet worden bepaald.

Als de quick-scan tot uitkomst heeft dat er buizerds aanwezig zijn of mogelijk aanwezig zijn, moet verdiepend onderzoek aangeven waar en voor welke functies (bijvoorbeeld voortplanting) de buizerd het gebied of de boom gebruikt. Indien de quick-scan tot uitkomst heeft dat afwezigheid van de buizerd niet met voldoende zekerheid kan worden aangetoond, dient nader onderzoek plaats te vinden.

2.2.2 Methodes en perioden van inventarisatie van buizerds

Er moet in beeld gebracht worden waar zich de locaties van nesten, rustplaatsen of (essentieel) functioneel leefgebied (zoals foerageergebieden) van de buizerd bevinden.

De benodigde inspanning voor het aantonen van de aan- of afwezigheid van nesten, rustplaatsen en exemplaren van de buizerd is sterk afhankelijk van het gebied, de ervaring van de waarnemer, de gebruikte methodiek en het moment in het jaar dat de inventarisatie gehouden wordt. Bij het inventariseren moet gelet worden op de habitatkenmerken waarvan de buizerd afhankelijk is, om zo de meest kansrijke plekken voor aantreffen te bepalen. Afhankelijk van de situatie moet worden bekeken welke methode het meest effectief is. Aanbevolen wordt gebruik te maken van de aanwezigheidsprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus (NGB). Het is echter niet verplicht deze protocollen te gebruiken. Indien u als initiatiefnemer vragen heeft over de juiste onderzoeksmethode dan kunt u hierover contact opnemen met het bevoegd gezag. De inventarisatievoorschriften zoals die gehanteerd worden bij het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) zijn niet zonder meer bruikbaar omdat ze voor andere doeleinden zijn opgesteld.

Inventariseren van broedende buizerds kan op basis van hun geluid, aangevuld met zichtwaarnemingen (aanwezigheid volwassen exemplaren of paartjes in geschikt gebied), territorium indicerend gedrag (balts e.d.) en nest indicerend gedrag of nestvondsten:

- inventariseren exemplaren
De aanwezigheid van een nest of van een rustplaats van een buizerd kan worden aangetoond door het uitvoeren van twee tot vier gerichte veldbezoeken. Deze moeten overdag na zonsopkomst plaatsvinden in de periode maart tot en met half mei, met een tussenperiode van minimaal 10 dagen. Het aantonen van aanwezigheid in bosgebieden vraagt over het algemeen meer inspanning dan aanwezigheid in meer open landschappen. Veldbezoeken in de betreffende tijd van het jaar leveren bij de buizerd het leeuwendeel van de waarnemingen van bewoonde territoria en nesten op.

- Nesten waarnemen
Veel nesten kunnen gevonden worden door voor half april (voor de bladgroei) geschikte bossen en beplanting uit te kammen. Oude nesten worden opgehoogd en nieuwe nesten zijn in die tijd voltooid. Bewoonde nesten zijn herkenbaar aan verse takken (oplichtend breukvlak) en alarmerende ouders. Ook kan hiermee het netwerk aan nesten van een paartje buizerd in beeld worden gebracht.

Later in het seizoen zijn bewoonde nesten herkenbaar aan pluisjes en verse takjes op de nestrand. Soms is de broedende vogel zichtbaar (maar drukt zich in nestkom), soms is deze al afgevlogen (al dan niet met roepen; vogel laat zich van nest vallen alvorens weg te vliegen, in tegenstelling tot rechtlijnige aftocht van havik). Grote nestjongen zijn vanaf de grond vaak zichtbaar. Een kring van witte poepspetters onder de nestboom wijst op grote jongen. De jongen blijven 4-6 weken na het uitvliegen in omgeving van het nest en bedelen veelvuldig.

Paren kunnen over verschillende nesten binnen het territorium beschikken, die soms verrassend ver uit elkaar kunnen liggen, soms verder dan gelijktijdig bezette nesten van buurparen. Oude nesten soms meermalen controleren in verband met late broedsels. Sommige nesten zitten zo verborgen (bijvoorbeeld in een donker sparrenbos) dat ze pas in een laat stadium gevonden worden.

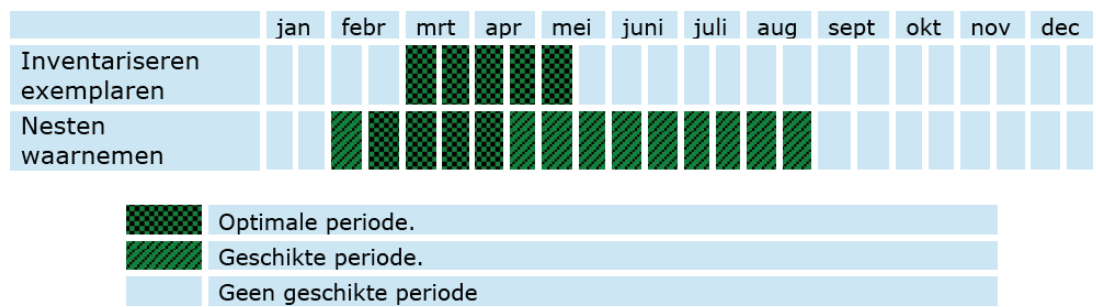
Tijdens de inventarisatie moet ook in beeld gebracht worden waar welke elementen van de functionele leefomgeving zich bevinden. Hiertoe behoren vooral de plekken waar zich nestbomen bevinden en de plekken waar gefoerageerd wordt.

Afwezigheid van broedende buizerds kan worden aangetoond, als er tijdens vier gerichte veldbezoeken in de periode maart tot half mei geen aanwezigheid kan worden aangetoond. De inventarisatie moet bij voorkeur tijdens goede omstandigheden (zoals weersomstandigheden, moment op de dag) plaatsvinden en met een tussenperiode van minimaal 10 dagen. Tevens moet bij voorkeur in de periode dat er nog geen blad aan de boom zit, minimaal éénmaal gericht naar nestlocaties zijn gezocht. Overigens kan het daadwerkelijke broeden van de buizerd plaatsvinden van half maart tot en met augustus, maar het exacte moment is afhankelijk van onder andere de weersomstandigheden en kan per broedpaar verschillen. Een buizerd vliegt tot 1 kilometer van het nest om voedsel te zoeken, hoewel dit variabel kan zijn.

Periode van inventariseren

In figuur 5 wordt de geschiktheid van perioden voor inventariseren voor de verschillende inventarisatiewijzen aangegeven. Ook buiten deze perioden kan soms worden geïnventariseerd, maar dan zal meer onderzoeksinspanning nodig zijn.

Figuur 5: Op hoofdlijnen weergegeven de geschiktheid van perioden van inventariseren voor verschillende wijzen van inventariseren.

2.2.3 Bepaal de omvang van de populatie

Als een ontheffing of een verklaring van geen bedenkingen nodig is voor het uitvoeren van de activiteiten, is het van belang inzicht te hebben in de grootte van de populatie van de buizerd in het gebied en het effect van de activiteiten op de gunstige staat van instandhouding van de populatie van de buizerd.

Er zijn meerdere mogelijkheden om de populatie van de buizerd in beeld te brengen. Per project is dit maatwerk, dat door een buizerddeskundige uitgevoerd moet worden. Het kan nodig zijn om ook in de directe omgeving van het eigenlijke plangebied het voorkomen van de buizerd in beeld te brengen. De omvang van die omgeving is per project maatwerk maar zal veelal in de orde van kilometers liggen om de relaties met andere territoria adequaat in beeld te brengen. Het is aan het bevoegd gezag om te bepalen op welk niveau (lokaal, regionaal, landelijk) de gunstige staat van instandhouding beoordeeld moet worden.

Bij grootschalige projecten kan het nodig zijn uitgebreid populatieonderzoek te verrichten door de verspreiding van en het aantal buizerds in de diverse leeftijdsklassen (nog niet broedende exemplaren, broedende exemplaren) in het betreffende gebied gedurende enkele jaren in beeld te brengen. De verdeling van deze klassen geeft een indicatie hoe het met de populatie gesteld is en of er regelmatig voortplantingssucces aanwezig is.

Met behulp van de inventarisatiegegevens kan ook in beeld gebracht worden hoe de populatie het gebied gebruikt. In grote lijnen kunnen twee situaties gelden:

- er is sprake van een gebied van dusdanige grootte en kwaliteit dat er zich op langere termijn een duurzaam levensvatbare populatie kan bevinden.
- er is sprake van een gebied waar zich geen duurzame populatie kan bevinden.

Inzicht in de populatieontwikkeling kan mogelijk ook worden verkregen door naast de nieuwe inventarisatiegegevens gebruik te maken van tot 10 à 15 jaar oude ecologische relevante verspreidingsgegevens uit bijvoorbeeld de NDFF of inventarisatierapporten. Ook het informeren bij vrijwilligers van de Werkgroep Roofvogels Nederland of van een regionale vogelwerkgroep die zich bezighouden met roofvogels in zijn algemeenheid of buizerds in het bijzonder kan al veel inzicht geven in de gunstige staat van instandhouding.

2.3 Het bepalen van de effecten van de activiteiten

Het bepalen of de voorgenomen activiteiten tot een overtreding leiden, is per project maatwerk en moet gebeuren door een deskundige die hiermee aantoonbaar ervaring heeft. Om de effecten van de voorgenomen activiteiten te bepalen, is het noodzakelijk om eerst goed te beschrijven wat deze activiteiten gaan inhouden. Per project en gebied betreft dit maatwerk. Er zal ondermeer, bij voorkeur ook op kaart, in beeld gebracht moeten worden op welke locaties in het gebied de activiteiten plaats gaan vinden. Daarnaast zal het nodig zijn om aan te geven wanneer in het jaar, wanneer op de dag en gedurende welke periode ze uitgevoerd gaan worden. Ook kan het relevant zijn om in beeld te brengen welke voorbereidende activiteiten plaats gaan vinden, welke machines of welke materialen gebruikt gaan worden. Ook moet er in beeld gebracht worden waar en wanneer bepaalde maatregelen worden genomen ten gunste van de buizerd.

2.3.1 Het bepalen van de vernieling, beschadiging of verstoring van nesten of van rustplaatsen

Het onderzoek moet onderbouwd aangeven of de functionaliteit van de nesten en rustplaatsen tijdens en na uitvoer van de activiteiten gegarandeerd kan worden. Hierbij moeten de volgende zaken in beeld worden gebracht:

- de locaties van de nesten en van de rustplaatsen en de bijbehorende (essentiële) functionele leefomgeving. Bij de buizerd betreft dit naast de plekken waar het nest zich bevindt ook de directe omgeving daarvan en het optimale en overige geschikte habitat in het gebied waarin de buizerd is aangetroffen: foerageerplekken, zitplekken e.d.,
- welke activiteiten plaats gaan vinden, op welke plekken, op welk moment, de wijze van uitvoering, en dergelijke
- waar en wanneer welke maatregelen ten gunste van de buizerd worden genomen, zowel tijdens de bouwfase als de gebruiksfase.

Aantasting van de functionaliteit kan aan de orde zijn als het geschikte habitat waar de buizerd in voorkomt in kwantiteit of kwaliteit voor de buizerd afneemt, waardoor dit niet meer de functie van nest of rustplaats kan vervullen. Een leefgebied moet de buizerd voorzien in alles wat nodig is om succesvol te kunnen voortplanten. Het is ter beoordeling van het bevoegd gezag of er sprake is van aantasting van de functionaliteit van de nesten of rustplaatsen.

Afhankelijk van de activiteit zal het vaak nodig zijn om een analyse te maken van de locaties van elk nest in samenhang met het bijbehorende leefgebied en om de uitkomsten van deze analyse op een kaart weer te geven. Uit deze analyse moet blijken waar het nest of de nesten en de andere rustplaatsen zich bevinden, en wat geschikte, matig geschikte of ongeschikte habitatdelen zijn. Van belang is om naast de locatie van een nest ook de kwaliteit van de foerageerplekken binnen het gebied in beeld te brengen. Vervolgens kan door een buizerddeskundige bepaald worden op welke onderdelen de ingreep effect heeft, op welk moment en al dan niet tijdelijk, en hoe belangrijk die onderdelen zijn voor de instandhouding van het nest of de rustplaats. Ook activiteiten die alleen gericht zijn op die onderdelen van het buizerdhabitat kunnen effect hebben op de functionaliteit van een nest van de buizerd. Het kan ook nodig zijn om de verschillende functies en kwaliteiten buiten het eigenlijke plangebied in beeld te brengen. Het bepalen of de functionaliteit in gevaar komt, is per project maatwerk en hangt onder meer af van de grootte en de duur van een project.

Er kan sprake zijn van verstoring van een nest of van een rustplaats als deze plaatsen fysiek, al dan niet voorlopig, wel in stand blijven, maar de activiteiten wel tot gevolg hebben dat de betreffende functie niet of minder goed vervuld kan worden. Dit kan onder meer gebeuren door aanwezigheid van mensen, gebruik van materieel of wellicht door effecten van geluid of licht. Of er een verstoring optreedt, is

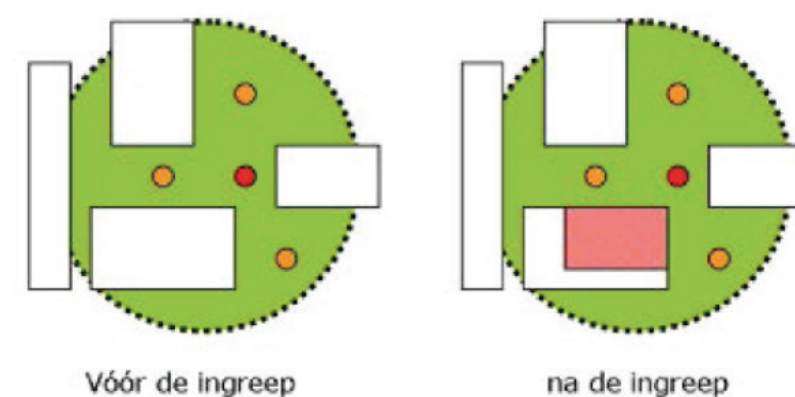
afhankelijk van de intensiteit, duur en frequentie van de herhaling van de verstoring.

Het verbod op verstoren richt zich op het opzettelijk verstoren. Of er sprake is van opzettelijk verstoren en/of deze verstoring leidt tot een beschadiging of vernieling van een voortplantingsplaats of rustplaats is ter beoordeling van het bevoegd gezag. In het juridisch kader behorende bij dit kennisdocument wordt hier nader op ingegaan.

Van belang is om in het onderzoek navolgbaar te onderbouwen welk effect de activiteiten hebben en of het om een tijdelijk of permanent effect gaat. Er zijn drie mogelijkheden:

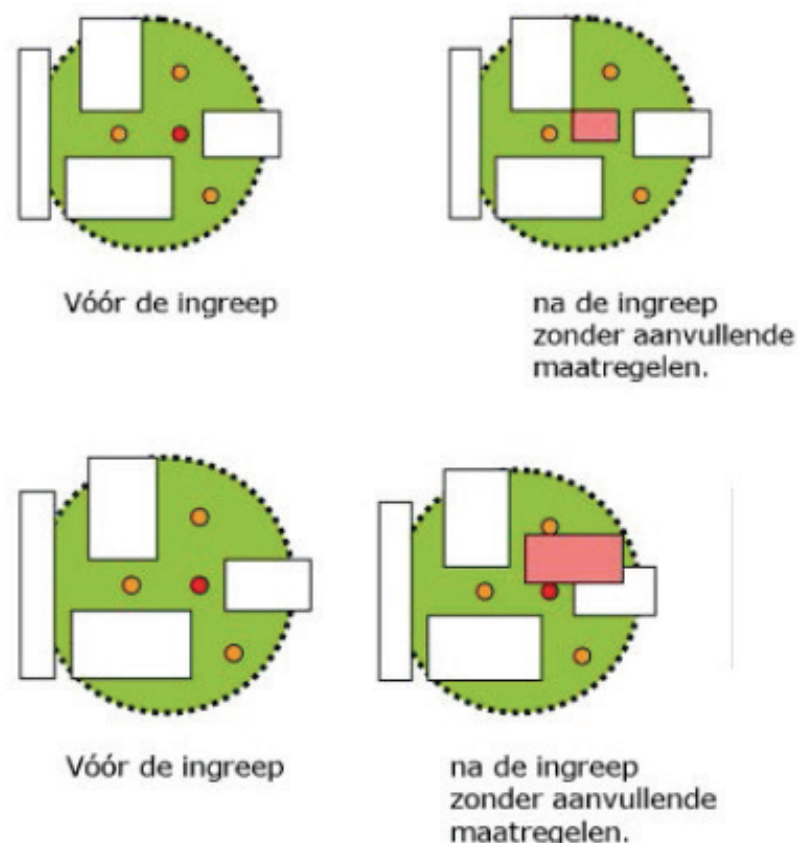
1. De activiteiten hebben geen effect op de functionaliteit van de nesten en rustplaatsen (figuur 6). De ingreep vindt plaats in een deel van het gebied waar de buizerd geen betekenis aan hecht.

Figuur 6: De ingreep (rood gearceerd) vindt plaats in niet-essentiële onderdelen van het territorium. Er is daardoor geen aantasting van de functionaliteit van een nest en rustplaats. Zie ook figuur 1 voor de legenda.

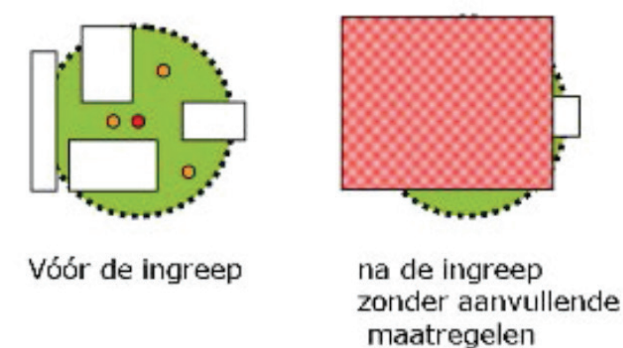
2. De activiteiten veroorzaken een aantasting van een deel van het gebied (figuur 7). De vernietiging van de nestplek zelf of een geringe aantasting van een deel van het leefgebied kan al een aantasting van de nestplaatsen en rustplaatsen of van de bijbehorende essentiële functionele leefomgeving opleveren. Afhankelijk van de plaatselijke situatie kan een afname van het oppervlak van geschikt leefgebied met bijvoorbeeld 20% in het ene geval wel en in het andere geval niet leiden tot een relevante aantasting van de functionaliteit. Het is van belang om te weten in welke mate de functionaliteit verloren gaat, welk effect dit heeft op de verblijfplaats en of het om een tijdelijk of permanent effect gaat.

Figuur 7: Een ingreep (rood gearceerd) kan plaatsvinden ter plekke van een nest (boven) of een gedeeltelijke aantasting van de functionaliteit van een nest en rustplaats veroorzaken (onder).

- De activiteit vernietigt het volledige gebied (figuur 8). De functionaliteit van het nest en/of de rustplaats wordt daardoor aangetast. In deze situatie zijn maatregelen nodig om de functionaliteit te behouden.

Figuur 8: Volledige aantasting van de functionaliteit van een nest en rustplaats door een ingreep (rood gearceerd).

Een hulpmiddel om te bepalen of er door de activiteit een kans is op negatieve effecten is de effectindicator (zie <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicatorsoorten.aspx?subj=soorten>). De effectindicator geeft niet aan in welke mate er effect optreedt.

Het beschadigen, vernielen, wegnemen of verstoren van nesten of rustplaatsen kan op verschillende manieren mogelijk voorkomen worden. Bijvoorbeeld door het op een andere wijze of plek uitvoeren van de activiteiten, door het toepassen van zorgplichtmaatregelen of door het nemen van maatregelen gericht op de buizerd (zie hoofdstuk 3 voor voorbeelden). Ook door het afzien van het uitvoeren van de activiteiten op de betreffende plek kan dit voorkomen worden.

2.3.2 Het bepalen of er buizerds opzettelijk worden gedood

Het bepalen of er door de activiteiten opzettelijk buizerds worden gedood is in alle gevallen maatwerk waarvoor een buizerddeskundige moet worden ingeschakeld. Men moet zich altijd aan de zorgplicht houden, waarmee wordt bedoeld dat opzettelijk doden en verwonden zoveel mogelijk moet worden voorkomen.

Het doden of verwonden van buizerds is mogelijk te voorkomen door het niet uitvoeren of door het op een andere wijze of plek uitvoeren van de activiteiten, door het toepassen van zorgplichtmaatregelen en door het nemen van maatregelen gericht op de buizerd (zie hoofdstuk 3 voor voorbeelden).

2.3.3 Het bepalen of er eieren van buizerds beschadigd of vernield worden

Als activiteiten leiden tot aantasting of vernietiging van nestplekken waar eieren gelegd zijn, kan worden aangenomen dat er ook eieren van de buizerd beschadigd of vernield worden. Dit geldt alleen als deze activiteiten plaatsvinden in de periode dat er eieren aanwezig kunnen zijn.

3 Mogelijke maatregelen ten gunste van de buizerd

In dit hoofdstuk staat een aantal maatregelen ten gunste van de buizerd genoemd die in aanmerking kunnen komen als bij de uitvoering van de voorgenomen activiteiten een overtreding van een verbodsbepaling gaat optreden. Door het nemen van één of meer van die maatregelen is het mogelijk om negatieve effecten van de activiteiten te verkleinen en mogelijk te voorkomen. Naast de genoemde maatregelen geldt in alle gevallen dat er ook oplossingen liggen in andere niet nader omschreven alternatieven voor de uit te voeren activiteiten. Ook het niet uitvoeren van de activiteiten behoort tot de mogelijkheden om negatieve effecten op de buizerd te voorkomen. Hetzelfde geldt voor het verplaatsen van de activiteiten naar een gebied waar geen effecten op de buizerd zullen optreden.

In alle gevallen is maatwerk mogelijk. In samenspraak met een buizerddeskundige moet worden bepaald wanneer, welke en hoeveel maatregelen in het specifieke project getroffen moeten worden. Mogelijk komen er ook maatregelen in aanmerking die hier niet genoemd worden, maar die door de buizerddeskundige wel als effectief worden gezien. Het toepassen van die maatregelen is mogelijk als een goede onderbouwing wordt gegeven waarom ze in het specifieke geval effectief zijn.

De te nemen maatregelen kunnen meer algemeen van aard zijn, ze kunnen gericht zijn op het zorgvuldig handelen maar het kunnen ook mitigerende of compenserende maatregelen zijn. Het verwachte succes van de maatregel moet zeker of met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid vooraf vaststaan. Als de staat van instandhouding in het geding komt door de activiteiten, kan voor een maatregel worden gekozen die gericht is op het handhaven van een gunstige staat van instandhouding en die al aanwezig is én functioneert voordat de activiteiten met het negatieve effect plaats gaan vinden.

De beschreven maatregelen bieden een houvast en vormen een hulpmiddel bij het samenstellen van maatregelen om de effecten op de buizerd te verminderen dan wel te voorkomen.

Als monitoring aan de orde is, moet het uitgevoerde onderzoek (inventarisatie, effectbepaling) als nulmeting bruikbaar zijn. Dit vraagt extra aandacht bij het beschrijven van de gehanteerde methodiek in de bij de ontheffingsaanvraag te overleggen rapportage omdat het onderzoek later herhaald moet kunnen worden, mogelijk ook door partijen die niet bij dit eerste onderzoek betrokken zijn geweest.

Het wegvangen en vervolgens direct verplaatsen van buizerds naar een geschikte (verblijf)plaats in de directe omgeving van het plangebied is geen zinvolle maatregel. Buizerds zullen de nieuwe verblijfplaats direct verlaten.

Het aanbieden van kunstmatige alternatieve broedgelegenheden, zoals kunstnesten, is geen geschikte maatregel omdat het gebruik door de buizerd nog onvoldoende bewezen is.

3.1 Werken buiten kwetsbare perioden

Maatregel

Het uitvoeren van de activiteiten buiten de kwetsbare perioden van de buizerd.

Uitleg

Een deskundige op het gebied van buizerds kan aangeven of de activiteiten plaats kunnen vinden.

De kwetsbare periode van de buizerd is de voortplantingsperiode (figuur 9). De kwetsbare periode van de voortplanting loopt van februari tot en met augustus. De genoemde perioden kunnen eerder of later beginnen of eindigen, afhankelijk van de lokale klimatologische omstandigheden en afhankelijk van de meteorologische omstandigheden voorafgaand aan of tijdens de werkzaamheden. Ook per broedpaar kan de voortplantingsperiode verschillen. Een deskundige op het gebied van buizerds kan de exacte periode van voortplanting aangeven.

Figuur 9: Op hoofdlijnen weergegeven de kwetsbare perioden van de buizerd.

Het is van belang te werken buiten de kwetsbare perioden van de buizerd. De meest gunstige periode voor het uitvoeren van werkzaamheden is afhankelijk van de activiteit (figuur 10). Bij activiteiten die effect hebben op het bewoonde nest van de buizerd, is het belangrijk dat de activiteiten plaatsvinden in de periode september tot en met januari. Zo nodig kunnen vooraf voorbereidende maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat buizerds tot broeden kunnen komen.

Op het moment dat er jongen aanwezig zijn in het nest mogen nesten niet binnen 50 tot 75 meter benaderd worden door mensen of materieel (zie 3.4).

Figuur 10: Op hoofdlijnen weergegeven de perioden waarin activiteiten al dan niet uitgevoerd kunnen worden.

Kader maatregel

Zorgplicht/zorgvuldig handelen, behoud functionaliteit

3.2 Verbeteren habitat in bestaand leefgebied maatregel

Het verbeteren van de kwaliteit van bestaand of het realiseren van nieuw geschikt habitat voor buizerds.
Het is van belang dit tijdig en buiten de invloedsfeer van de activiteiten te realiseren.

uitleg

Als essentiële onderdelen van het leefgebied niet (meer) aanwezig zijn, is het van belang voorafgaand aan de start van de eigenlijke activiteiten maatregelen te nemen om het aanbod en het functioneren van vervangende plekken waar genesteld of gevoerageerd kan worden, te garanderen door het nemen van beheermaatregelen of inrichtingsmaatregelen.

Maatregelen moeten gericht zijn op het in samenhang in stand houden van voldoende nestgelegenheid en foerageergebied:

- Behoud of verkrijgen van voldoende beplantingen waar genesteld kan worden door bijvoorbeeld:
 - zoneringsmaatregelen te treffen waardoor rustige delen ontstaan waar de buizerd ongestoord kan broeden, bijvoorbeeld verleggen wandelroutes of fietsroutes
 - aanplant van (snelgroeiende) bomen (maatregel is pas op lange termijn effectief).
- Behoud of ontwikkeling van voldoende plekken waar gevoerageerd kan worden, door bijvoorbeeld:
 - zoneringsmaatregelen te treffen waardoor op bepaalde plekken in bestaand habitat voldoende rust gerealiseerd kan worden om te foerageren
 - het aanbieden van palen en dergelijke als nieuwe zitposten
 - het inrichten van braakakkers en / of faunaranden (figuur 11)
 - het opwaarderen van marginaal habitat in de directe omgeving tot optimaal habitat. Bij het beheer naast de oppervlakte rekening houden met het aantal maaibeurten, creëren van getrapte vegetatielengtes, type vegetatie (kruiden-/ bloemrijk grasland) teneinde het gebied geschikt te maken voor kleine knaagdieren (muizen).
- Monitoring van de effectiviteit van de getroffen maatregelen kan aan de orde zijn.

De effectiviteit van de volgende maatregelen is nog onvoldoende duidelijkheid. Ook hier kan monitoring aan de orde zijn:

- het behouden van bosstroken en nestbomen als alternatieve nestgelegenheid de beperkende factor zou zijn
- het nemen van maatregelen op grotere afstand dan in het territorium van de (oorspronkelijke) verblijfplaats, maar binnen de dispersieafstand (binnen 50 kilometer),
- optimalisatie van het resterende foerageergebied danwel het aanbieden van vervangend foerageergebied (braakakkers ter compensatie van woonwijken/ faunaranden in stadsparken).

Figuur 11: Goed functionerend foerageergebied voor de kiekendief aan de Dodaarsweg in Flevoland, waar ook veel buizerds gebruik van maken (juni 2011) (bron: Foto Inge Hagens)

Blijvende aanwezigheid van de nieuwe gebieden is van belang.

Kader maatregel:

Behoud functionaliteit nesten, waarborgen staat van instandhouding

3.3 Faseren activiteiten in ruimte en tijd

Maatregel

Door activiteiten gefaseerd in de ruimte en tijd uit te voeren, wordt er voor gezorgd dat op elk moment voldoende functionerende verblijfplaatsen en leefgebied aanwezig blijven.

Uitleg

Het in de tijd en ruimte gefaseerd uitvoeren van de activiteiten, zoals grootschalige kapwerkzaamheden, herstructurering groen e.d., kan van groot belang zijn. Bij kapwerkzaamheden over een grotere oppervlakte zullen in een groot gebied tegelijkertijd alle bomen die door meerdere buizerds gebruikt worden als nestplekken verdwijnen. Vanuit de delen die gehandhaafd blijven heeft de populatie de mogelijkheid te herstellen na een tijdelijke achteruitgang veroorzaakt door de activiteiten. Hierdoor kunnen buizerds verhuizen naar andere vrije gebieden in de directe omgeving, voor zover die de juiste kwaliteit hebben (gekreken). Van belang is dat er voldoende verblijfplaatsen functioneel blijven. Onduidelijk is nog of en hoe snel andere (nest)locaties weer bezet worden na het verdwijnen van een nestplek. Het veroorzaken van een tijdelijke achteruitgang van de populatie is juridisch gezien zonder ontheffing niet toegestaan.

Het faseren van de activiteiten in ruimte en tijd is per project maatwerk. Aanbevolen wordt dit in een werkplan vast te leggen. Er moet altijd een deskundige op het gebied van buizerds worden ingeschakeld. De genomen maatregelen kunnen op hun effectiviteit gemonitord worden. Bij een activiteit met een klein ruimtebeslag ligt fasering in de ruimte en tijd minder voor de hand tenzij er cumulatieve effecten optreedt.

Kader maatregel

Waarborgen staat van instandhouding

3.4 Aanpassen werkzaamheden of werkwijze rond nestboom

Maatregel

De werkzaamheden worden zodanig aangepast dat het effect op broedende buizerds zo beperkt mogelijk is.

Uitleg

Als een nestlocatie een grote structurele mate van verstoring kent, zal deze permanent verlaten worden. Ook werkzaamheden in de periode dat het nest niet in gebruik is als voortplantingsplaats kunnen tot gevolg hebben dat het nest niet meer geschikt is als voortplantingsplaats.

Bijvoorbeeld de volgende maatregelen kunnen worden genomen:

- Het ongestoord laten van voldoende ruimte rond het bewoonde nest gedurende het broedseizoen. De verstoringafstand van een broedende buizerd is minimaal 75 meter bij de meeste activiteiten die onder ruimtelijke inrichting of ontwikkeling vallen. In gevallen waar sprake is van gewinning, bijvoorbeeld bij sommige activiteiten die te kenschetsen zijn als bestendig beheer of bestendig gebruik, kan minimaal 50 meter worden gehanteerd. Hoe en wanneer de bomen verwijderd worden, is van grote invloed op de mogelijk negatieve effecten op de buizerd. Aangegeven moet worden dat de in de specifieke situatie gekozen afstand de beste is voor de buizerd.
- Tijdens de werkzaamheden van de ontbossing moeten de locaties van de nestbomen en overige verblijfplaatsen zo veel mogelijk met rust gelaten worden. In overleg met een deskundige kan bij grotere bosenheden gekeken worden naar aspecten als gefaseerd kappen en selectief kappen (grote geschikte bomen laten staan, geen kap van bomen rondom de nestboom).
- De locatie van de plek waar een evenement wordt gehouden, kan aangepast worden door deze verder van het buizerdnest verwijderd te houden.
- Tijdelijk afsluiten van paden of routes omleiden.

Kader maatregel

Zorgplicht/zorgvuldig handelen, behoud functionaliteit

3.5 Inschakelen buizerddeskundige

Maatregel

De activiteiten worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van buizerds.

Uitleg

Het bevoegd gezag verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis moeten zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt natuurwetgeving, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland,

Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, Sovon, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

Kader maatregel

Zorgplicht/zorgvuldig handelen

3.6 Opstellen ecologisch werkprotocol

Maatregel

Een buizerddeskundige stelt een ecologisch werkprotocol op. Dit ecologische werkprotocol moet op de locatie aanwezig zijn en de inhoud moet bij de betrokken werknemers bekend zijn. De activiteiten moeten aantoonbaar volgens dit protocol worden uitgevoerd.

Uitleg

In een ecologisch werkprotocol staat omschreven welke maatregelen getroffen worden om effecten op beschermde soorten te voorkomen. Ook staat erin hoe te handelen als deze effecten toch optreden. Er staat onder andere in vermeld:

- in welke periode gewerkt moet worden
- welke activiteiten op welke locatie(s) en op welk moment plaatsvinden
- welke maatregelen worden genomen en wat daarmee wordt gerealiseerd voor de buizerd
- wanneer begeleiding door een buizerddeskundige noodzakelijk is
- wie die buizerddeskundige is en wat de deskundige exact gaat doen.

Kader maatregel

Zorgplicht/zorgvuldig handelen

4 Activiteiten: effecten en te nemen maatregelen

In dit hoofdstuk staat van een aantal veelvoorkomende activiteiten een indicatie van negatieve effecten op de buizerd. Ook staat hierbij welke activiteiten welke maatregel of maatregelen veelal in aanmerking komen. Dit gebeurt op hoofdlijnen. Elk project en elk gebied is uniek: maatwerk kan en is noodzakelijk.

4.1 Effecten van verschillende typen activiteiten

Verschillende typen activiteiten zullen andere effecten tot gevolg hebben. Belangrijk is het schaalniveau waarop de activiteiten zich afspelen en op welke wijze de buizerd negatief beïnvloed wordt. Voor de buizerd kan in grote lijnen de volgende driedeling worden gemaakt:

- activiteiten die zich over een grote oppervlakte afspelen: er zijn meerdere territoria van buizerds bij betrokken
- activiteiten waarbij alleen bomen betrokken zijn: deze hebben veelal alleen effect op de locaties van de nesten van buizerds
- activiteiten waarbij alleen landelijk gebied betrokken is: deze kunnen effect hebben op het foerageergebied van buizerd, maar ook soms op nestlocaties.

Activiteiten die op een groot gebied plaatsvinden, kunnen effect hebben op een groot aantal nesten. Vaak zal er niet de mogelijkheid zijn om voor elke verblijfplaats een alternatief te bieden, waardoor de functionaliteit niet behouden zal blijven. Door deze activiteiten moet rekening gehouden worden met sterfte van een groot aantal buizerds als er geen voorzorgsmaatregelen worden getroffen. De effecten op de staat van instandhouding van de populatie kunnen groot zijn. De effecten kunnen verminderd worden door gebieden geschikt te maken voor de buizerd of door de activiteiten gefaseerd in ruimte en tijd uit te voeren.

Activiteiten die plaatsvinden aan alleen bomen hebben effect op het nest. Vaak zal er niet de mogelijkheid zijn om voor elke verblijfplaats een alternatief te bieden, waardoor de functionaliteit niet behouden zal blijven. De effecten op de staat van instandhouding van de populatie zijn vaak minder groot. Hier kunnen effecten verminderd worden door bijvoorbeeld het in stand houden van nestgelegenheid.

Activiteiten die plaatsvinden in de delen die behoren tot het foerageergebied van de buizerd hebben vooral effect op de functionele leefomgeving van de verblijfplaats, soms ook op de verblijfplaats zelf. Hier kunnen effecten verminderd worden door het in stand houden en creëren van plekken waar voedsel gevonden kan worden.

Het aanbieden van kunstmatige nestgelegenheid is veelal geen optie omdat door de buizerd in de regel hier geen gebruik van gemaakt zal worden. Het aanbieden van een nieuwe alternatieve plek voor nestgelegenheid zal in de praktijk niet gemakkelijk zijn omdat de buizerd juist een grote voorkeur heeft voor oude naald- en loofbomen.

4.2 In aanmerking komende maatregelen bij verschillende typen activiteiten

Afhankelijk van het type activiteit en de grootte van het gebied waar de activiteit plaatsvindt, is het

Dit is een publicatie van BIJ12 | Werkt voor Provincies

toepassen van één of meer van de maatregelen die genoemd zijn in hoofdstuk 3 effectief. In de tabel van figuur 12 staat indicatief aangegeven bij een groot aantal veel voorkomende activiteiten welke maatregelen vrijwel altijd, welke vaak en welke meestal niet van toepassing zijn om negatieve effecten te vermijden of zoveel mogelijk te verminderen. Elk gebied en alle activiteiten zijn uniek. De maatregelen die genomen worden, betreffen dan ook altijd maatwerkmaatregelen. Afwijken van de genoemde maatregelen kan dan ook. Een onderbouwing waarom gekozen wordt voor (andere) maatregelen is noodzakelijk. Deze onderbouwing kan door een buizerddeskundige worden aangeleverd.

Figuur 12: Indicatie van welke type maatregelen in aanmerking komen bij een aantal veel voorkomende activiteiten, afhankelijk van de grootte van het gebied waar de activiteit wordt uitgevoerd en de impact van de maatregel; xx = vrijwel altijd van toepassing, x = vaak van toepassing, o = vrijwel nooit van toepassing

Buizerd	werken buiten kwetsbare periode	verbeteren habitat in bestaand leefgebied	faseren activiteiten in ruimte en tijd	Aanpassen werkzaamheden of werkwijze rondom nestboom	inschakelen buizerddeskundige	opstellen ecologisch werkprotocol
Groot gebied (nesten en foerageergebied):						
Herinrichting of wijziging (agrarisch)grondgebruik	xx	xx	xx	x	xx	xx
stadsuitbreiding	xx	xx	xx	x	xx	xx
Kap bomen om landschappelijke redenen	xx	xx	xx	x	xx	xx
Kap bomen vanwege soortbescherming (weidevogels)	xx	xx	x	x	xx	xx
Één of een enkele nestboom:						
Dunnen van bos	xx	o	o	xx	xx	x
Kappen of rooien van één of meer bomen	xx	o	o	xx	xx	x

Buizerd	werken buiten kwetsbare periode	verbeteren habitat in bestaand leefgebied	faseren activiteiten in ruimte en tijd	Aanpassen werkzaamheden of werkwijze rondom nestboom	inschakelen buizerddeskundige	opstellen ecologisch werkprotocol
Alleen foerageergebied en dergelijke						
aanleg van (fiets)paden of grotere infrastructuur	xx	x	x	xx	xx	x
Gebruik gewasbeschermingsmiddelen	xx	x	o	o	x	o
realiseren ander grondgebruik	xx	xx	o	o	x	o
Specifieke activiteiten:						
Evenementen	xx	o	xx	xx	xx	xx

5 Bronnen

Literatuur

- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J., 2001. Algemene en Schaarse Vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Bijlsma R.G., 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse Roofvogels. Schuyt & Co Haarlem.
- Bijlsma R.G., 1998. Handleiding veldonderzoek roofvogels, KNNV Uitgeverij 2e druk.
- Génsbol, B., 2005. Veldgids Roofvogels. KNNV Uitgeverij Utrecht.
- Hoogstein, L. & G. Meisters, 2009. Handboek vogels van Nederland. KNNV Uitgeverij, Zeist 2009.
- Hustings, F. & J.W. Vergeet, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. SOVON Vogelonderzoek Nederland/ KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Websites

www.bij12.nl/natuur-en-landschap
www.sovon.nl
www.vogelbescherming.nl
www.vogelvisie.nl
www.werkgroeproofvogels.nl
www.rvo.nl

Totstandkoming publicatie

Deze publicatie is een bewerking van de voormalige soortenstandaard Buizerd zoals deze door RVO.nl in afstemming met vertegenwoordigers van NGO's en verschillende experts van groene adviesbureaus in 2014 is opgesteld. Deze publicatie is in opdracht van het Interprovinciaal Overleg (IPO) door BIJ12 opgesteld en gecoördineerd.

Colofon

Dit is een publicatie van BIJ12 I werkt voor Provincies

BIJ12
Leidseveer 2
3511 SB Utrecht

Meer informatie
www.bij12.nl
info@bij12.nl

Voor specifieke vragen met betrekking tot de uitvoering van de wet of beoordeling van een aanvraag, dient u contact op te nemen met de desbetreffende provincie

Bronvermelding

Kennisdokument Buizerd, versie 1.0
BIJ12 juli 2017

Foto voorkant:

Jan Boeren

Publicatienummer

BIJ12-2017-002

Deze publicatie is tot stand gekomen in opdracht van het IPO en in afstemming met de provincies en het Ministerie van Economische Zaken opgesteld door BIJ12. BIJ12 is vanuit het Interprovinciaal Overleg (IPO) opgericht en werkt voor en met de 12 provincies op het vlak van uitvoering, informatievoorziening en kennisontwikkeling

BIJLAGE 1 Wet natuurbescherming

Hoofdstuk 3. Soorten

§ 3.1. Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Artikel 3.1

- 1 Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
- 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
- 3 Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
- 4 Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
- 5 Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Artikel 3.2

- 1 Het is verboden vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn dood of levend, of gemakkelijk herkenbare delen daarvan, of uit deze vogels verkregen producten te verkopen, te vervoeren voor verkoop, onder zich te hebben voor verkoop of ten verkoop aan te bieden.
- 2 Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing ten aanzien van vogels van soorten, genoemd in bijlage III, deel A, bij de Vogelrichtlijn, die aantoonbaar overeenkomstig het bepaalde bij of krachtens deze wet zijn gedood of gevangen, onderscheidenlijk verkregen, en ten aanzien van delen of producten van die vogels.
- 3 Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing ten aanzien van bij algemene maatregel van bestuur aangewezen vogels van soorten, genoemd in bijlage III, deel B, bij de Vogelrichtlijn, die aantoonbaar overeenkomstig het bepaalde bij of krachtens deze wet zijn gedood of gevangen, onderscheidenlijk verkregen, en ten aanzien van delen of producten van die vogels.
- 4 Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld over de verkoop, het vervoer voor verkoop, het onder zich hebben voor verkoop of het ten verkoop aanbieden van vogels van soorten, aangewezen op grond van het derde lid, en delen of producten van die vogels.
- 5 Een vogelsoort wordt op grond van het derde lid uitsluitend aangewezen, indien de handelingen, bedoeld in het eerste lid, uitgevoerd overeenkomstig regels als bedoeld in het vierde lid, er niet toe leiden dat het populatieniveau, de geografische verspreiding of de omvang van de voortplanting van deze soort in gevaar wordt gebracht of kan worden gebracht.
- 6 Het is verboden, anders dan voor verkoop, vogels, delen of producten als bedoeld in het eerste lid, onder zich te hebben of te vervoeren, tenzij deze vogels, delen of producten aantoonbaar overeenkomstig het bepaalde bij of krachtens deze wet zijn gedood of gevangen, onderscheidenlijk verkregen.

Artikel 3.3

- 1 Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen van verboden als bedoeld in artikel 3.1 of artikel 3.2, zesde lid, ten aanzien van vogels van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van hun nesten, rustplaatsen of eieren.
- 2 Provinciale staten kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van verboden als bedoeld in artikel 3.1 of artikel 3.2, zesde lid, ten aanzien van vogels van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van hun nesten, rustplaatsen of eieren.
- 3 Onze Minister kan ontheffing of vrijstelling verlenen van:
 - a. de verboden, bedoeld in artikel 3.2, eerste lid, ten aanzien van vogels, dood of levend, of gemakkelijk herkenbare delen daarvan, of ten aanzien van uit deze vogels verkregen

- producten van daarbij aangewezen soorten, of
 - b. regels, gesteld krachtens artikel 3.2, vierde lid.
- 4 Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:
- a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
 - b. zij is nodig:
 - 1°. in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
 - 2°. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
 - 3°. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
 - 4°. ter bescherming van flora of fauna;
 - 5°. voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of
 - 6°. om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan;
 - c. de maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.
- 5 In een ontheffing, onderscheidenlijk vrijstelling worden in elk geval voorschriften opgenomen, onderscheidenlijk regels gesteld, over:
- a. de middelen, installaties of methoden voor het vangen of doden, waarbij enkel het gebruik wordt toegestaan van bij algemene maatregel van bestuur aangewezen middelen, installaties of methoden;
 - b. de tijd en plaats waarvoor de ontheffing of vrijstelling geldt, en
 - c. de wijze waarop het risico voor het behoud van de vogelstand wordt beperkt.
- 6 De verboden, bedoeld in de artikelen 3.1 en 3.2, zesde lid, zijn niet van toepassing op handelingen ten aanzien waarvan bij of krachtens enige wettelijke bepaling een besluit is vereist, indien bij of krachtens die wet is bepaald dat het desbetreffende besluit de handelingen uitsluitend toelaat indien is voldaan aan de voorwaarden, bedoeld in het vierde lid, en dat aan het besluit de voorschriften worden verbonden, bedoeld in het vijfde lid.
- 7 De verboden, bedoeld in de artikelen 3.1 en 3.2, zesde lid, zijn niet van toepassing op:
- a. handelingen ter uitvoering van een instandhoudingsmaatregel of een passende maatregel als bedoeld in artikel 2.2, en
 - b. handelingen die zijn beschreven in en worden verricht overeenkomstig een beheerplan als bedoeld in artikel 2.3, eerste lid, een plan of een programma als bedoeld in artikel 2.3, vijfde lid, of een programma als bedoeld in artikel 1.13, eerste, zevende, of achtste lid, indien:
 - 1°. ten aanzien van het beheerplan, het plan of het programma, althans het onderdeel dat betrekking heeft op de desbetreffende handelingen, is voldaan aan het in het vierde en vijfde lid bepaalde ten aanzien van ontheffingen en vrijstellingen, en
 - 2°. het bestuursorgaan dat het beheerplan, het plan of het programma heeft vastgesteld tevens bevoegd is voor de verlening van een ontheffing, onderscheidenlijk vrijstelling als bedoeld in het eerste, onderscheidenlijk tweede lid voor dergelijke handelingen, of, als dat niet het geval is, het beheerplan, het plan of het programma is vastgesteld in overeenstemming met het bestuursorgaan dat bevoegd is voor de verlening van de ontheffing, onderscheidenlijk vrijstelling.

Artikel 3.4

- 1 Ingeval het vangen of doden van vogels als bedoeld in artikel 3.1, eerste lid, bij of krachtens deze wet is toegestaan, is het verboden deze vogels:
- a. te vangen of te doden met:

- 1°. middelen, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Vogelrichtlijn;
 - 2°. middelen, installaties of methoden voor massaal of niet-selectief vangen of doden van vogels, of
 - 3°. middelen, installaties of methoden waardoor een soort plaatselijk kan verdwijnen, of
- b. te achtervolgen met behulp van vervoermiddelen, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Vogelrichtlijn, overeenkomstig de daar beschreven wijze.
- 2 Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen en provinciale staten kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van een of meer van de verboden, bedoeld in het eerste lid. Artikel 3.3, vierde en vijfde lid, is van overeenkomstige toepassing.
- 3 Onze Minister kan ontheffing verlenen van het verbod, bedoeld in het eerste lid, aanhef en onderdeel b, voor het gebruik van motorboten op open zee onder de in bijlage IV, onderdeel b, tweede gedachtestreep, tweede volzin, bij de Vogelrichtlijn genoemde voorwaarden.
- 4 Bij algemene maatregel van bestuur kunnen middelen, installaties of methoden worden aangewezen die in elk geval worden gerekend tot de middelen, installaties, onderscheidenlijk methoden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, onder 2° of 3°.

§ 3.2. Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Artikel 3.5

- 1 Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
- 2 Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
- 3 Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
- 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
- 5 Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Artikel 3.6

- 1 Het is verboden dieren of planten van soorten, genoemd in bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, bijlage I of II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, onder zich te hebben voor verkoop, te vervoeren voor verkoop, te verhandelen, te ruilen of te koop of te ruil aan te bieden.
- 2 Het is verboden, anders dan voor verkoop, dieren of planten als bedoeld in het eerste lid onder zich te hebben of te vervoeren.
- 3 De verboden, bedoeld in het eerste en tweede lid, zijn niet van toepassing ingeval de in dat lid bedoelde dieren en planten aantoonbaar zijn gefokt of gekweekt.

Artikel 3.7

- 1 Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld over het aan de natuur onttrekken en de exploitatie van daarbij aangewezen dieren of planten van soorten, genoemd in bijlage V bij de Habitatrichtlijn of bijlage III bij het Verdrag van Bern, indien dat nodig is voor het behoud of het bereiken van een gunstige staat van instandhouding van die soorten.
- 2 De regels, bedoeld in het eerste lid, kunnen:
- a. in elk geval betrekking hebben op:
 - 1°. het beperken of verbieden van de toegang tot bepaalde terreinen;
 - 2°. het in een bepaald gebied beperken of verbieden van de onttrekking aan de natuur of

- exploitatie van dieren of planten;
- 3°. de wijze van onttrekking van dieren of planten aan de natuur;
- 4°. het beperken van het aantal dieren of planten dat ten hoogste aan de natuur mag worden onttrokken;
- 5°. het kopen, het verkopen, het te koop aanbieden, het onder zich hebben en het vervoeren voor verkoop van dieren of planten;
- 6°. het in gevangenschap fokken van dieren, of
- 7°. de kunstmatige vermeerdering van plantensoorten, of
- b. in elk geval behelzen een verbod om:
 - 1°. zonder vergunning dieren of planten aan de natuur te onttrekken, of
 - 2°. in een bepaalde periode dieren of planten aan de natuur te onttrekken.
- 3 Bij de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in het eerste lid, kan, na overleg met provinciale staten van de provincies, worden bepaald dat provinciale staten regels als bedoeld in dat lid vaststellen of vrijstelling van die regels kunnen verlenen, of dat gedeputeerde staten met de verlening van ontheffing van die regels of met de uitvoering van die regels zijn belast.

Artikel 3.8

- 1 Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen van een of meer van de verboden, bedoeld in de artikelen 3.5 en 3.6, tweede lid, ten aanzien van dieren of planten van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van de voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren van daarbij aangewezen soorten.
- 2 Provinciale staten kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van een of meer van de verboden, bedoeld in de artikelen 3.5 en 3.6, tweede lid, ten aanzien van dieren of planten van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van de voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren van daarbij aangewezen soorten.
- 3 Onze Minister kan ontheffing of vrijstelling verlenen van een of meer van de verboden, bedoeld in artikel 3.6, eerste lid, of van regels gesteld krachtens artikel 3.7, ten aanzien van dieren of planten van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van de voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren van daarbij aangewezen soorten.
- 4 Bij de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in artikel 3.7, eerste lid, kan worden bepaald dat gedeputeerde staten ontheffing kunnen verlenen, of dat provinciale staten bij verordening vrijstelling kunnen verlenen, van bij de maatregel aangewezen regels.
- 5 Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:
 - a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
 - b. zij is nodig:
 - 1°. in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
 - 2°. ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
 - 3°. in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
 - 4°. voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten, of
 - 5°. om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben;

- c. er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.
- 6 De verboden, bedoeld in de artikelen 3.5 en 3.6 zijn niet van toepassing op handelingen ten aanzien waarvan bij of krachtens enige wettelijke bepaling een besluit is vereist, indien bij of krachtens die wet is bepaald dat het desbetreffende besluit de handelingen uitsluitend toelaat indien is voldaan aan de voorwaarden, bedoeld in het vijfde lid.
- 7 De verboden, bedoeld in de artikelen 3.5 en 3.6, tweede lid, zijn niet van toepassing op:
 - a. handelingen ter uitvoering van een instandhoudingsmaatregel of een passende maatregel als bedoeld in artikel 2.2, en
 - b. handelingen die zijn beschreven in en worden verricht overeenkomstig een beheerplan als bedoeld in artikel 2.3, eerste lid, een plan of een programma als bedoeld in artikel 2.3, vijfde lid, of een programma als bedoeld in artikel 1.13, eerste, zevende of achtste lid, indien:
 - 1°. ten aanzien van het beheerplan, het plan of het programma, althans het onderdeel dat betrekking heeft op de desbetreffende handelingen, is voldaan aan het in het vijfde lid bepaalde ten aanzien van ontheffingen en vrijstellingen, en
 - 2°. het bestuursorgaan dat het beheerplan, het plan of het programma heeft vastgesteld tevens bevoegd is voor de verlening van een ontheffing, onderscheidenlijk vrijstelling als bedoeld in het eerste, onderscheidenlijk tweede lid voor dergelijke handelingen, of, als dat niet het geval is, het beheerplan, het plan of het programma is vastgesteld in overeenstemming met het bestuursorgaan dat bevoegd is voor de verlening van de ontheffing, onderscheidenlijk vrijstelling.

Artikel 3.9

- 1 Indien het vangen of doden van dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, of bijlage II bij het Verdrag van Bern, en het aan de natuur onttrekken van dieren van soorten, genoemd in bijlage V, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, of bijlage III bij het Verdrag van Bern, bij of krachtens deze wet is toegestaan, is het verboden deze dieren te vangen of te doden door gebruikmaking van niet-selectieve middelen die de plaatselijke verdwijning of ernstige verstoring van de rust van de populaties van deze soorten tot gevolg kunnen hebben, waartoe in elk geval behoren:
 - a. de middelen, genoemd in bijlage VI, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, en
 - b. de vervoermiddelen, genoemd in bijlage VI, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn.
- 2 Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen en provinciale staten kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van het verbod, bedoeld in het eerste lid. Artikel 3.8, vijfde lid, is van overeenkomstige toepassing.
- 3 Bij algemene maatregel van bestuur kunnen middelen worden aangewezen die in elk geval worden gerekend tot de niet-selectieve middelen, bedoeld in het eerste lid, aanhef.

BIJLAGE 2 Jaarrond beschermde nesten

Jaarrond beschermde nesten

Vogels nemen in de Wet natuurbescherming een bijzondere positie in. De basis hiervoor vormt de Europese Vogelrichtlijn, waarin onder meer de bescherming gereguleerd is van alle inheemse en regelmatig voorkomende trekvogels, zodat deze 'kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten'. De wet natuurbescherming geeft aan dat álle broedende vogels, hun broedplaatsen én de functionele omgeving van de broedplaatsen beschermd zijn tijdens de broedperiode.

Daarnaast zijn er een aantal kwetsbare vogelsoorten waarvan de nesten ook jaarrond zijn beschermd. RVO.nl heeft daartoe in 2009 een (aangepaste) lijst opgesteld met vogelsoorten die dit betreft. Het is een indicatieve lijst die als hulpmiddel gebruikt kan worden bij het bepalen of er voor een ruimtelijke ingreep een ontheffing aangevraagd moet worden en om te kijken welke mitigerende maatregelen nodig zijn. Zie <https://mijn.rvo.nl> (zoeken op jaarrond beschermde nesten). Het is geen uitputtende lijst en op de lijst kunnen uitzonderingen ontstaan waardoor het nest van een bepaalde soort toch niet jaarrond beschermd is. Voor meer informatie kunt u zich richten tot de provincie alwaar de desbetreffende activiteit plaatsvindt.

Er wordt onderscheid gemaakt in vijf categorieën, waarbij de nesten van categorie 1 tot en met 4 jaarrond beschermd zijn en categorie 5 alléén tijdens de broedperiode. Hierbij geldt echter dat wanneer 'zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden' dat rechtvaardigen, ook de nesten van categorie 5 soorten jaarrond beschermd kunnen zijn. Voor deze soorten is daarom vaak ook inzicht nodig in de nesten en rustplaatsen in het plangebied en de omgeving. De onderscheiden categorieën zijn:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, ook buiten het broedseizoen gebruikt worden als vaste rust- en verblijfplaats (Steenuil)
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast of afhankelijk van bebouwing of biotoop zijn. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (Roek, Gierzwaluw en Huismus)
3. Nesten van vogels, zijnde géén koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast of afhankelijk van bebouwing zijn. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (Grote gele kwikstaart, Kerkuil, Oehoe, Ooievaar en Slechtvalk)
4. Nesten van vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (Boomvalk, Buizerd, Havik, Ransuil, Sperwer, Wespandief en Zwarte wouw)
5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen (diverse soorten waaronder Boerenwaluw, Groene specht en Torenvalk)